

De volksmissie in Weert in 1836

door Jos F.A. Wassink

1. Het godsdienstig klimaat vóór de volksmissie

Het vuur van de Franse revolutie werd niet door landsgrenzen tegen gehouden. Binnen enkele jaren na de bestorming van de Bastille rukten Franse legers de Oostenrijkse Nederlanden, waartoe Weert behoorde, binnen. Op 10 december 1792 werd door de troepen de vrijheidsboom op de Weerter markt geplant.¹ Als deel van het departement van de Nedermaas werd Weert op 1 oktober 1795 ingelijfd bij de Franse republiek. De burgerlijke revolutie zorgde er voor dat de standenstaat verdween. Adel en geestelijkheid verloren hun voorrechten. De invloed die de kerk op de maatschappij had, werd teruggedrongen. Verlichte filosofen in de achttiende eeuw hadden geleerd dat er meer aandacht moest komen voor de ontwikkeling van de "rede". De Franse autoriteiten zorgden er voor dat de kloosters ontruimd werden. Ook in Weert werden in 1797 de mannelijke en vrouwelijke kloosterlingen uit hun gebouwen verdreven.²

Van de hand van Lambertus Goofers, die naast het klooster van de Minderbroeders op de Biest woonde, kennen we een gekleurd ooggetuige verslag van het wegvoeren van de Franciscaner monniken.³ Het klooster en de daarbij behorende kerk werden op 9 februari 1797 gesloten. Een aantal kloosterlingen keerde echter spoedig terug, zodat de kerk op 21 mei 1798 opnieuw officieel gesloten moest worden. Bij de omsingeling van het klooster op 10 juli van dat jaar bleken alle Franciscanen tijdig te zijn gevlucht. Als een soort van represaille namen de Fransen nu de parochiegeestelijken in hechtenis. Tijdelijk moesten de Weertenaren naar Budel of Maarheeze om een mis te kunnen bijwonen. De Franciscanen waren onverzettelijk en bleven terugkeren naar hun klooster in Weert. Zij namen taken van de pastorale zorg in Weert op zich. Op 12 maart 1802 wisten de Franse autoriteiten bij een inval vier kloosterlingen gevangen te nemen. Alleen pater Andries Willekens wist op vrije voeten te blijven. Hij kreeg spoedig weer gezelschap van Minderbroeders.

Onder Napoleon werd de Franse kerkelijke politiek gematigder. Door het besluit van de prefect van het departement van de Nedermaas van 23 januari 1804 werd het mogelijk de kloosterkerk open te stellen. In 1808, in 1815 en in 1816 kwamen nieuwe bewoners de Franciscaner gemeenschap versterken.⁴ Vijf Minderbroeders en vier lekenbroeders bewoonden in 1820 het gebouwencomplex op de Biest. Omdat zij geen officieel erkende kloostergemeenschap vormden, droegen zij geen habijt. Door de overheid werden zij beschouwd als particuliere burgers.⁵

De regering van koning Willem I, die sinds 1814 naast de Noordelijke ook de Zuidelijke Nederlanden bestuurde, zorgde nauwelijks voor een andere kerkpolitiek. Het bleef kloosters verboden novicen aan te nemen. De bestaande kloosters zouden langzaam uitsterven. De bewoners van het kloostercomplex op de Biest bleven werkzaam in de parochie Weert. Hun getal verminderde na 1820. In 1823 overleden twee bewoners en in 1825 vertrok een lekebroeder. Eind 1829 werd het klooster bewoond door drie priesters, onder wie de 81-jarige Hendrik Leijnen, en door twee lekebroeders.⁶

De regering van koning Willem I wilde een versterking van de positie van de katholieke kerk tegengaan. In het Verenigde Koninkrijk der Nederlanden moesten de hervormde en katholieke godsdienst vredig naast elkaar kunnen bestaan. De geestelijkheid diende zich zo min mogelijk in te laten met het onderwijs en de poli-

tiek. Vanaf 1820 tot 1829 werd het gemeentebestuur van Weert verzocht de gouverneur van Limburg inlichtingen te verstrekken omtrent het gedrag van de geestelijkheid in de gemeente. Op de gedragingen van de clerus viel volgens het geheel uit katholieken bestaande gemeentebestuur nimmer wat aan te merken.⁶

Het kortwieken van de geestelijkheid had gevolgen voor het geloofsleven in de parochies. Katholieken konden hun godsdienstoefeningen houden, maar het openbare leven moest er zo min mogelijk mee in aanraking komen. L.J. Rogier meende dat de versterkte kerk in de eerste helft van de negentiende eeuw op een reservaat dreigde te gaan lijken.⁷ Processies buiten de kerkgebouwen werden nauwelijks toegestaan. Voor het diocees Luik waartoe Weert van 1801 tot 1840, gedurende de opheffing van het bisdom Roermond, behoorde, bepaalde de wereldlijke overheid dat er jaarlijks in iedere parochie slechts twee openbare processies gehouden mochten worden: één op de tweede zondag na Pinksteren ter gelegenheid van Sacramentsdag en één op een door de vicaris-generaal aan te wijzen dag. Bedevaarten konden slechts plaatshebben zonder veel uiterlijk vertoon. Zo bepaalde de directeur-generaal voor zaken van R.K. Eredienst in 1826 dat de inwoners op bedevaart naar Scherpenheuvel mochten, mits er geen geestelijken in priestergewaden meeliepen en er geen godsdienstige voorwerpen werden meedragen.⁸

In de St. Martinuskerk te Weert, en wellicht in bijna alle kerken van het koninkrijk, werd jaarlijks op 18 juni een Te Deum gezongen ter ere van de overwinning van de geallieerde legers bij Waterloo. Van 1820 tot 1830 ontving het gemeentebestuur jaarlijks een uitnodiging de plechtigheid bij te wonen. In 1830 kreeg het gemeentebestuur, mogelijk voor het eerst, maar zeker voorlopig voor het laatst, ook een uitnodiging het Te Deum ter ere van de verjaardag van koning Willem I op 24 augustus bij te wonen.⁹

De koning had de sympathie in het zuidelijke deel van het koninkrijk verspeeld. Een belangrijke oorzaak voor de afscheiding van België was gelegen in de halsstarre kerkpolitiek van de regering van Willem I. Praktisch het gehele tegenwoordige Nederlands Limburg zou van oktober 1830 tot 19 april 1839 onder Belgisch bestuur staan. Vrijwel onmiddellijk na de afscheiding veranderde de situatie voor de katholieke kerk in Limburg. De vrijheid van godsdienst, van vereniging en van onderwijs werd vastgelegd in de Belgische grondwet van 7 februari 1831. Allerlei devoties, die jarenlang verboden waren, konden weer uitgeoefend worden. De eeuwenoude katholieke volkstradities bleken niet verdwenen te zijn. Het ontvangen van de sacramenten werd belangrijker. De nieuwe biechtstoelen die na 1830 in de St. Martinuskerk kwamen, zouden intensief gebruikt gaan worden.¹⁰ De katholieke kerk in Limburg zou weldra herstellen van de schade die ze in de Franse Tijd en onder koning Willem I had opgelopen zowel op het gebied van de geloofsbeleving als in de institutionele sfeer.¹¹

Op 15 november 1829 was de in Leiden geboren Richardus Antonius Cornelius van Bommel tot bisschop van Luik gewijd. Na 21 jaar had Luik nu weer een bisschop. In april 1830 opende hij reeds een groot seminarie in de hoofdstad van het bisdom. Een klein seminarie werd in oktober 1831 te Rolduc geopend. Bij het seculiere onderwijs poogde hij de invloed van de kerk te vergroten. Zo zorgde hij ervoor dat aan het college voor middelbaar onderwijs in Weert enkele priesters werden verbonden. In de parochies van het bisdom werden meer priesters aangesteld. Hij schafte het instituut van kanton-priester, dat in 1801 bij concordaat was ingevoerd, af en verdeelde bij mandement van 6 mei 1833 zijn bisdom in dekenaten.

Van Bommel legde inspectiebezoeken af in alle dekenaten. Bij die gelegenheid diende hij tevens het vormsel toe. Jarenlang was dit niet meer gebeurd. Het district Weert bezocht hij van 30 juni tot 23 juli 1836.¹² Zowel de kerkelijke als de gemeente-

lijke autoriteiten zullen de bisschop verwelkomd hebben bij de Langpoort van Weert.¹³ Van Bommel schreef elk jaar een vastenbrief voor de parochies. Hij waarschuwde hierin voor het vloeken, het bezoeken van theaters en het lezen van slechte boeken.¹⁴ De politiek van de katholieke kerk in België in die jaren ging er van uit dat een goed christelijk leven slechts mogelijk was als de hele maatschappij christelijk gericht was. Het godsgeloof moest nadrukkelijk in de praktijk worden gebracht.¹⁵

In de gebieden waar de Belgische grondwet van kracht was konden kloosters hersteld worden. Op 17 april 1836 kregen de drie overgebleven personen, die het kloostergebouw op de Biest bewoonden, tijdens een plechtige mis het Franciscaner kloostergewaad aan. Niet alleen op de inmiddels 89-jarige kloosterling Hendrik Leijnen maar ook op de inwoners van Weert zal het officiële herstel van de kloostergemeenschap indruk gemaakt hebben.¹⁶ Eveneens in 1836 vestigden zich paters van de congregatie van de Allerheiligste Verlosser, in het Latijn Redemptor, in het voormalige Kapucijnerklooster te Wittem.¹⁷ Bisschop van Bommel was een groot stimulator van de volksmisaties, die in deze jaren voornamelijk door de Redemptoristen werden gegeven.

2. De volksmisaties van de Redemptoristen

Op 9 november 1732 had Alfonsus de Liguori te Scala, bij Napels, de congregatie van de Allerheiligste Verlosser gesticht. Het doel van de stichting was een vereniging te vormen van priesters die gemeenschappelijk leefden en zich in het bijzonder zouden wijden aan de verkondiging van het Woord onder de armen.¹⁸ Na 1820 groeide het aantal Redemptoristen in Europa en Noord-Amerika snel. Het eerste klooster in België werd in 1831 in Doornik gesticht. In 1833 kwam er een klooster te Luik.¹⁹ De missies in Limburg werden gegeven vanuit dit klooster. Het in 1836 opgerichte klooster te Wittem was op de eerste plaats een priesteropleidingsinstituut. In 1836 waren er drie paters en negen studenten. Het aantal studenten en paters groeide gestaag. In 1840 telde het klooster negen paters en waren er 22 personen in opleiding.²⁰ Weldra zouden er missies gegeven worden door de paters uit Wittem.

Een volksmissie had plaats in katholieke gebieden. Ze mag niet verward worden met de missie die plaats had onder niet-christenen in overzeese gebieden. Een volksmissie was gericht op het hele volk van een streek of plaats. Het missiegebeuren kende een systematisch programma van bidden en preken, waarbij mensen werden aangezet tot het deelnemen aan de sacramenten, vooral van de biecht en de eucharistie, om zo ter plaatse een versterking van het roomse geloof en devotie te weeg te brengen. De zeden moesten verbeterd worden. Het sacrament van de biecht stond centraal in het programma.²¹ De volksmissie kan beschouwd worden als een instrument van de kerk om de gelovigen godsdienstiger en beschaafder te maken.

Hoe zag nu het programma van die missies in de jaren dertig van de vorige eeuw eruit? Er werd enigszins ingespeeld op de behoefte van de bevolking. In een grote stad, waar sommige bewoners niet meer kerkelijk waren, kon een missie net zo lang duren tot iedereen in de biechtstoel was geweest. In Antwerpen duurde een missie twee en een halve maand.²² De vroegste missies waren regionaal en zeer massaal van karakter en duurden meestal zo'n twee weken. In de jaren veertig, toen het terrein uitgebreid werd naar Noord-Brabant, waren de missies korter van duur en minder massaal van karakter, maar ze werden nu vaker gehouden. Enkele weken voordat er een missie in een plaats kwam bereidde de pastoor zijn parochianen erop voor dat er iets bijzonders, iets heiligs, op komst was. De gelovigen werden zoda-

nig voorbereid dat ze de missionarissen met veel vreugde ontvingen.²³ De missionarissen, minimaal twee in getal, maar meestal meer, kwamen veelal op zaterdag in een plaats aan en trokken dan min of meer in processie naar de kerk. Men diende zoveel mogelijk een missie op de vooravond van een zon- of feestdag te openen. Op de vrije dagen kwamen de meeste mensen naar de kerk.²⁴

Eén pater was speciaal belast met de avondpreken. In de jaren veertig zou pater Bernard Hafkenscheid grote bekendheid genieten als predikant. De taken waren onder de paters verdeeld. De leiding berustte bij de missieoverste, die door de rector van het klooster aangewezen was. Er was een vast schema van activiteiten. 's Morgens vonden er onderrichtingen plaats over de tien geboden, de manier van biechten, bidden en communiceren, en over de christelijke deugden. 's Middags waren er gebedsoefeningen voor aparte groepen zoals voor jongens, voor meisjes, voor getrouwde vrouwen, voor weduwen en voor gehuwde mannen. Om tijdens de missie ook de mensen die overdag werkten in de kerk te krijgen waren er avonddiensten, waarbij de preek centraal stond.²⁵

Aan de hand van de onderwerpen van de predikaties kunnen we een missie in fasen verdelen.²⁶ Tijdens de eerste fase waren er preken over doodzonden, hel en laatste oordeel. De onderrichtingen gingen de eerste dagen over de biecht. Daarna kwamen er preken en onderrichtingen die over bepaalde zonden handelden, zoals onkuisheid en dronkenschap. De laatste fase was gericht op de *vita devota*, het godvruchtige leven.²⁷ In deze periode werd de pauselijke zegen, waartoe de Redemptoristen gemachtigd waren, gegeven. Aan het eind van de missie waren de preken zeer mild.²⁸

Voor het echter zover was hadden de gelovigen al heel wat donderpreken moeten aanhoren. Het was belangrijk dat iedereen naar de kerk kwam. Notabelen moesten het goede voorbeeld geven. De sociale druk om deel te nemen aan de missie was bijzonder groot. De predikaties zaten bijzonder knap in elkaar door het samengaan van intellect en sentiment. Tegelijk waren ze populair. Het eenvoudige ongeletterde volk moest ze kunnen begrijpen. Ze waren suggestief en demagogisch. De preken werden zeer aanschouwelijk en dramatisch gebracht. Bij de eerste missies van de Redemptoristen werd er vaak tijdens de preek een kruis de kerk ingegooid. De pater riep dan woorden als: "Vertrapt Hem! Wie durft de Verlosser te vertrappen!". Sommige mensen werd het werkelijk te machtig: ze kregen hysterische aanvallen. De preken mochten dan ook niet langer dan een uur duren.²⁹

Bij de missies kunnen we ook nog een tweedeling onderscheiden. In het eerste gedeelte werden de mensen voorbereid op de biecht en in de tweede helft werden de zonden vergeven. De geestelijken uit de parochie werden zo min mogelijk ingeschakeld bij het biechthoren. Men ging er van uit dat de bevolking bij vreemde priesters gemakkelijker haar zonden kon biechten. Als er te weinig missiepaters waren voor het afnemen van de biecht werden er wel andere geestelijken van buiten de parochie aangetrokken. De paters vergaven gemakkelijk zonden. Door sommige mensen werd dat als vreemd ervaren na al die donderpreken. Pas als iedereen gebiecht had was de missie echt geslaagd. De biecht had de betekenis van een zuiveringsritueel voor een hele streek of plaats.

De eerste missiegolf op het grondgebied van het huidige Nederland vond plaats in Limburg van 1833 tot en met 1836. Deze missies werden geleid door de Redemptoristen uit België. Vooral het massale karakter van deze vroege missies zien we benadrukt in de literatuur. Tijdens de missies in Limburg speelden zich vreemde tafereelen af. Het gebeurde dat de kerken tijdens de diensten overvol raakten. De deuren moesten dan dicht om ongelukken te voorkomen. Het kwam voor dat gelovigen ruiten insloegen om toch in de kerk te komen. In Venlo waren er in januari 1836

schermutselingen geweest omdat sommigen vreesden niet aan de beurt te komen voor het biechten of geen Heilige Communie meer te ontvangen. In Sittard, een plaats van nog geen 4.000 inwoners, kwamen in 1835 bij de kruisplanting 25.000 tot 30.000 mensen.³⁰

3. De missie in Weert

Voor de Weertenaren en de inwoners van Nederweert, die massaal de diensten in Weert zouden bijwonen, moet de komst van de missionarissen grote beroering gewekt hebben. Op vrijdagmiddag 22 april 1836 werden zes paters Redemptoristen bij de Maaspoort door de kerkelijke en gemeentelijke autoriteiten afgehaald. Om de missie vlekkeloos te laten verlopen was bepaald dat er zich tijdens de diensten in de St. Martinuskerk van Weert slechts twintig personen, tegen betaling van vijftig cent, op de plaats van het zangkoor mochten bevinden. Voor leden van het kerkbestuur en het gemeentebestuur, functionarissen van het vredegerecht en bestuursleden van broederschappen en het armenbestuur werden plaatsen gereserveerd op het priesterkoor. De andere Weertenaren konden een plaats op het priesterkoor bemachtigen tegen betaling van 25 cent en gelovigen van buiten Weert betaalden voor zo'n zitplaats vijftig cent. Het overgrote deel van het volk moest in de kerk staan tijdens de diensten. Het reglement met betrekking tot de missie in Weert zei immers: "Dewijl gedurende de Missie de stoelkens in de Kerk niet kunnen blijven staan, zonder verbrijzeld te worden, zoo is goed gevonden, dezelve te plaatsen op het Koor tot gebruik diergenen". De pastoor had dus nadrukkelijk rekening gehouden met een grote toeloop. Hij riep iedereen op zoveel mogelijk de diensten bij te wonen. Bovendien vroeg hij "alle Parochianen zoo in herbergen als in particuliere huizen zich zoo te gedragen dat zij aan de vreemdelingen tot voorbeeld dienen".³¹

Afbeelding van het missiekruis van 1836 bij de St. Rumolduskapel, foto van 1903.

De feitelijke missie begon eerst op zondag 24 april en duurde tot en met 10 mei. Bij de opening werd de Eerste Heilige Communie aan de jongeren uitgereikt. Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat, waarschijnlijk zolang het licht was, werd de kerk bezocht. De rozenkrans werd veel gebeden. Overdag waren er gebedsoefeningen en instructies. Duizenden woonden 's avonds de grote preek bij. Na een week gingen de biechtstoelen open. Gedurende tien dagen waren er continu, vanaf vijf uur 's ochtends tot negen uur 's avonds dertig priesters die biecht hoorden en op een dag waren er zelfs 38 biechtvaders ingeschakeld.³²

Dat de kruisplanting, die op zondag 8 mei plaatshad, veel volk zou trekken werd voorzien. Daags tevoren stelde pastoor H.W. Scheyven de burgemeester op de hoogte van het plan de andere dag om 13.30 uur in processie vanaf de St. Martinuskerk naar het terrein bij de St. Rumolduskapel, nabij het kerkhof buiten de stadspoort, te trekken om daar het missiekruis op te richten.³³ Het gemeentebestuur vroeg de commandant van de gendarmerie de processie met zijn manschappen te begeleiden "ter voorkoming en wering van datgene wat met de rust en veiligheid zoude kunnen strijdig wezen".³⁴ Meer dan 20.000 mensen woonden de plechtigheid bij.³⁵ In 1836 telde de gemeente Weert 6.030 inwoners en Nederweert 4.315. Beide plaatsen waren praktisch geheel katholiek.³⁶ Dit betekende dat ruim de helft van de aanwezigen van buiten deze gemeenten kwam. Velen kwamen uit de provincie Noord-Brabant. De officiële afsluitingspreek van de missie, de volgende dag gehouden in de St. Martinuskerk, trok duizenden mensen. Op dinsdag 10 mei bezochten de paters 's ochtends de zieken. 's Middags werden zij door de schutterijen door een groot deel van de bevolking uitgeleide gedaan.³⁷ Acht jaar later, van 18 maart tot 29 maart 1844, was er te Weert een tweede grote missie. De missiepaters kwamen nu uit Wittem. Ze stonden onder leiding van pater Bernard Hafkenscheid. Voor het horen van de biecht werd nu onder andere de hulp ingeroepen van de Franciscanen op de Biest en de priesters die verbonden waren aan het college voor middelbaar onderwijs te Weert.³⁸ Op gezette tijden, tot in de jaren vijftig van onze eeuw, werden er in Weert volksmissies gehouden. In latere jaren werden er ook missies gegeven door de Franciscanen in Weert.³⁹

4. De gevolgen van de missie

Wat waren naast de bekeringen, waaraan St. Alfonsus de Liguori zo'n groot gewicht toekende, de resultaten van de missies? De effecten bij het kerkvolk zijn moeilijk concreet te meten. We mogen aannemen dat de missies als een bevrijding werden aanvaard ten opzichte van de Nederlandse overheid die zo weinig tegemoet was gekomen aan de verlangens van de katholieke kerk. De missies zullen de katholieken gesterkt hebben in de openbare geloofsbeleving.

Na de reiniging door het massale biechten tijdens de missie wilde de kerk het devote leven versterken. Aan het slot van de missie werd er vaak opgeroepen lid te worden van broederschappen. Bij de Redemptoristen waren vooral de broederschappen van het Heilig Hart van Jezus, van de Heilige Familie en Mariabroederschappen geliefd. In 1835, al voor de komst van de volksmissionarissen, was in Nederweert de Broederschap van de Heilige Rozenkrans actief geworden. Kinderen, zowel jongens als meisjes, die de Eerste Heilige Communie hadden gedaan, werden lid. In 1836 werden, in tegenstelling tot andere jaren, de aanmeldingen niet in eenzelfde periode geregistreerd. Later in het jaar, mogelijk na de missie in Weert, werden nog veertig personen lid van de broederschap.⁴⁰ Eveneens in 1835 werd de oude Broederschap der Gedurige Aanbidding te Nederweert nieuw leven ingeblazen. In 1835 bleef de inschrijving echter beperkt tot één persoon. In het volgende jaar waren er waarschijnlijk zo'n 280 inschrijvingen. Bijna uitsluitend vrouwen

werden lid. De leden beloofden een extra uur per jaar, meestal op Sacramentsdag, te bidden.⁴¹

Op initiatief van bisschop van Bommel werd op 28 februari 1836 in de parochies van zijn bisdom een "Geestelijk Genootschap tot uitroeiing der Godslasteringen en Verwenschingen" opgericht. De leden namen zich voor nooit te vloeken of verwensingen uit te spreken. Speciaal ten behoeve van de leden werden alle zondagen na het lof door een priester in de kerk vijf Onze Vaders en vijf Weesgegroeten gebeden voor de bekering van de zondaars en de volharding van de rechtvaardigen. Van 1836 tot en met 1842 werden er in Weert 460 personen, voornamelijk vrouwen, lid van dit genootschap.⁴² In de herbergen verschenen platen met een tekst als "hier vloekt men niet". In maart 1844 werd in Weert tijdens de tweede missie van de Redemptoristen de oprichting van de Broederschap van het Heilig en Onbevlekt Hart van Maria, die plaats had gevonden op 15 november 1843, met veel vertoon gevierd. Onmiddellijk volgden vele inschrijvingen.⁴³

De missieactiviteiten zorgden mede voor een klimaat waarbij de katholieke kerk meer greep op het maatschappelijk gebeuren kreeg. De Redemptoristen waarschuwden tegen slechte lectuur, vloeken en drankmisbruik. Allerlei devoties, waaronder de Mariaverering, konden worden uitgeoefend. De rozenkrans werd vaker gebeden. De bevolking ging vaker ter communie en er werd meer gebiecht. De roomse religie kon, nu het gezag van de regering van koning Willem I was weggevallen, met meer uiterlijk vertoon worden beleden.

Naast veel steun ondervonden de vroege missieactiviteiten ook tegenwerking. Niet alleen van de zeer kleine protestantse minderheid in het Zuiden maar ook van katholieke zijde was er kritiek op de missies. Sommigen zagen ze meer als spektakelstuk dan als een gebeuren met duurzame effecten. Van liberaal-katholieke kant vreesde men de klerikalisering omdat de geestelijken door de missies grote invloed op het volk kregen. Verscheidene seculiere priesters waren evenmin blij met de missies. Zij vreesden de populariteit van de paters en de aantasting van hun positie. Bovendien had de seculiere geestelijkheid bezwaar tegen de moraal van de Redemptoristen. Veel geestelijken in de Nederlanden waren opgevoed in een rigoristische sfeer. Restanten van het jansenisme waren nog aanwezig in hun geloofsbeleving. Velen hadden dan ook moeite met de leer van St. Alfonsus die groot gewicht toekende aan het regelmatig ontvangen van de sacramenten.⁴⁴ De paters Redemptoristen waren de vroege exponenten van het "blijde roomse leven".

Na 1839, toen het huidige Nederlands Limburg onder de Haagse regering kwam, had de katholieke kerk voldoende vitaliteit om op de ingeslagen weg voort te gaan. De regering van koning Willem II was enigszins toegeeflijker ten aanzien van de openbare godsdienstuitoefeningen. Vanaf 1841 werden er door de Redemptoristen ook missies in Noord-Brabant gehouden.⁴⁵ In het tweede kwart van de negentiende eeuw zien we ook onder protestanten in Nederland stromingen die een versterking van het geloofsleven voorstaan. Katholieken en protestanten gingen in weerwil van de "verlichte" overheidspolitiek een zwaarder stempel op de maatschappij zetten. In Weert en in heel Limburg waar de protestanten gering in aantal waren, gingen de katholieken de samenleving sterker kleuren.

Noten

1. Flament, A. "Chroniek van de heerlijkheid Weert", in: *Publications de la société historique et archéologique dans le duché de Limbourg*, 29 (1892) 195.
2. Ibidem, 200-204.
3. Habets, J. "Chroniek der stad Weert van 1784 tot 1802 geschreven door den ooggetuige Lambertus Goofers", in: *Publications de la société historique et archéologique dans le duché de Limbourg*, 25 (1888) 406-410.

4. Gemeentearchief Weert (GAW), Nieuw Archief gemeente Weert (N.A.W.), inv. nr. 72, correspondentieregister van het gemeentebestuur, minuutnr. 63.
5. GAW, N.A.W., inv. nr. 69, correspondentieregister van het gemeentebestuur, minuutnr. 221.
6. GAW, N.A.W., inv. nr. 1855, verzoeken van de gouverneur om inlichtingen over geestelijke associaties; inv. nr. 69, correspondentieregister van het gemeentebestuur, minuutnrs. 481 en 597; inv. nr. 71, correspondentiereg., minuutnr. 30; inv. nr. 72, correspondentiereg., minuutnr. 483; inv. nr. 73, correspondentiereg., minuutnr. 217.
7. Rogier, L.J. en N. de Rooy. *In vrijheid Herboren. Katholiek Nederland 1853-1953*. 's-Gravenhage, 1953, 140.
8. GAW, N.A.W., inv. nr. 1798, brieven van de gouverneur d.d. 24-2-1825 en 15-4-1826.
9. GAW, N.A.W., inv.nr. 1799, kennisgevingen inzake kerkelijke plechtigheden.
10. GAW, Archief van de parochie St. Martinus te Weert, inv.nr. 112, stukken betreffende aanbesteding nieuwe biechtstoelen, 1827-1831.
11. Art, J. "Kerk en religie 1844-1914", in: *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, XII, Haarlem, 1977, 168.
12. Habets, J. (voortgezet door W. Goossens), *Geschiedenis van het Bisdom Roermond*, IV, Roermond, 1927, 265-267.
13. GAW, N.A.W., inv. nr. 1797, kennisgeving inzake bezoek bisschop.
14. Gijsen, J.M. *Joannes Augustinus Paredis (1795-1886) bisschop van Roermond en het Limburg van zijn tijd*. Assen, 1968, 187.
15. Art, J. a.w., 168-169.
16. GAW, Aanwinsten niet-gemeentelijke archiefbescheiden, inv. nr. 9, Fragmenta quaedam Historia Werthensis van H.G.H. van Haeff, afschrift 1855. In deze kroniek wordt als datum van de plechtigheid 16 april 1836 genoemd, terwijl in het *Gedenkboek uitgegeven bij gelegenheid van het eeuwfeest van den terugkeer der Paters Minderbroeders in hun klooster op de Biest te Weert 1836 17 april 1936* gesproken wordt van 17 april.
17. Habets, J. (Voortgezet door W. Goossens), *Geschiedenis van het Bisdom Roermond*, IV, Roermond, 1927, 271.
18. Proesmans, H. *Redemptoristen voor eigen volk en vreemde landen*. Leuven, 1950, 16; *Regels en Constitutiën van de Congregatie der Allerheiligste Verlosser, Eerste, Tweede en Vijfde Deel* (vertaling van 1895), 11.
19. Eerenbeemt, B.C.J.M. van den "Den Bosch en de Redemptoristen", in: *Boschboombladeren, 10 (1972) 3*; Mulders, M.H. "De Volksmissies der Redemptoristen in Nederland", in: *Monumenta Historica. Bijdragen tot de geschiedenis van de Nederlandse Provincie der Redemptoristen* (Monumenta), 5 (1953) 157.
20. Provinciaal archief van de Redemptoristen te Roosendaal (PAR), Codex Chronicum Provinciale Congregationis S.S. m.i. Redemptoris, Provinciae, Tomus I (Codex), 45-51.
21. Art, J "Preken in pre-industrieel Vlaanderen. Aspecten van volksmissiepredicatie tussen 1830 en 1850", in: *Tijdschrift vor Geschiedenis*, 97 (1984) 417-418.
22. Proesmans, H. a.w., 73
23. Dankelman, L. "Onze Missiën in Nederland. Geschiedkundige studie", in: *Monumenta*, 5 (1953) 136.
24. Mastboom, J. *Leer van den H. Alphonsus over de missiën, vernieuwingen, geestelijke afzonderingen, enz. z.pl., z.j.*, 27 (aanwezig in de bibliotheek van het PAR).
25. Ibidem, 18-21.
26. Mulders, M.H. "De Volksmissies der Redemptoristen in Nederland", in: *Monumenta* 6 (1954) 85.
27. *Regels en Constitutiën Congregatie der Allerheiligste Verlosser*, 79-80.
28. Eerenbeemt, B.C.J.M. a.w., 3
29. *Regels en Constitutiën Congregatie der Allerheiligste Verlosser*, 62, 79.
30. Proesmans, H., a.w. 62-63.
31. GAW, Archief van de parochie St. Martinus te Weert, inv.nr. 192, reglement voor de missie, dd. 15 april 1836.
32. GAW, Aanwinsten niet-gemeentelijke archiefbescheiden, inv.nr. 9, Fragmenta quaedam Historia Werthensis van H.G.H. van Haeff, afschrift 1855, 21.
33. GAW, N.A.W., inv.nr. 1799, kennisgevingen inzake kerkelijke plechtigheden.
34. GAW, N.A.W., inv.nr. 77, correspondentieregister van het gemeentebestuur, minuutnr. 8
35. GAW, Archief van de parochie St. Martinus te Weert, inv.nr. 45, protocol van het dekenaat Weert, 1708-1877. Op pagina 92 is sprake van meer dan 20.000 mensen. Op pagina 21 van de Fragmenta quadaam Historia Werthensis van H.G.H. van Haeff (Gedeeltelijk gepubliceerd door J. Henkens onder de titel: "Een schitterend geslaagde H. Missie in 1836" in: *Het Kanton Weert, 27-10-1950*) is sprake van 25.000 tot 30.000 personen. Henkens vindt de getallen te hoog.

36. Philips, J.F.R. "Limburgse Bevolkingscijfers uit de eerste helft van de 19e eeuw", in: *Studies over de sociaal economische geschiedenis van Limburg*, 8 (1963) 146. In het bevolkingsregister van Weert in 1839, GAW, N.A.W., inv.nr. 1196, worden slechts 11 protestanten, 1 Israeliet en 2 andere gelovigen vermeld.
37. GAW, Aanwinsten niet-gemeentelijke archiefbescheiden, inv. nr. 9, *Fragmenta quadam Historia Werthensis* van H.G.H. van Haeff, afschrift 1855, 22.
38. GAW, Archief van de parochie St. Martinus te Weert, inv.nr. 45, protocol van het dekenaat Weert, 1708-1877, 104.
39. GAW, Archief van de parochie St. Martinus te Weert, inv.nr. 196, stukken betreffende de missie van 1950.
40. GAW, Archief van de parochie St. Lambertus te Nederweert, inv.nr. 77, ledenregister van de Broederschap van de H. Rozenkrans.
41. GAW, Archief van de parochie St. Lambertus te Nederweert, inv.nr. 76, ledenregister van de Broederschap van de Gedurige Aanbidding.
42. GAW, Archief van de parochie St. Martinus te Weert, inv.nr. 224, ledenregister van het "Geestelijk Genootschap tot uitroeiing der Godslasteringen en Verwenschingen".
43. GAW, Archief van de parochie St. Martinus te Weert, inv. nr. 45, protocol van het dekenaat Weert, 1708-1877, 104 en inv.nr. 227, stukken betreffende de Broederschap van het Allerheiligste en Onbevleete Hart van Maria.
44. PAR, Codex, 17.
45. Mosmans, H. *Het Redemptoristenklooster te Wittem 1936-1936. Een bijdrage tot onze vaderlandse kerk-geschiedenis*. Roermond, Maaseik, z.j., 292.